

Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Etkileri Fırsatlar ve Tehditler¹ *The Effects Syrian Refuges On The Turkish Labor Market: Opportunities And Threats*

Mehmet DURUEL

Yrd. Doç. Dr., Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, duruel@mku.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 25 Mayıs 2017
Düzeltilme Geliş 29 Mayıs 2017
Kabul 11 Haziran 2017

Anahtar Kelimeler:

Emek Piyasası, Suriyeli Sığınmacılar,
İstihdam, İşsizlik, Göç

© 2017 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

İç savaşın başlamasından hemen sonra milyonlarca Suriyeli önce evini sonra da ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. 2011 yılında başlayan bu süreç bugüne kadar yaşanan en büyük zorunlu göç dalgalarından birisini teşkil etmiştir. Suriyeli sığınmacıların başta komşu ülkelere olan bu akını göç edilen ülkelerde birçok sosyo-ekonomik problemi de beraberinde getirmiştir. Süreçten en çok etkilenen Türkiye’de resmi makamların ifade ettiği yaklaşık 3 milyon Suriyeli Sığınmacıdan söz edilmektedir. Başlangıçta geçici olarak bakılan Suriye Sığınmacılar meselesi tam altı yıl geçmesine rağmen çözülememiş, aksine kalıcı olma eğilimi iyice kuvvetlenmiştir. Bu durumda Suriyeli Sığınmacıların toplumsal entegrasyonu daha da önem kazanmıştır. En önemli entegrasyon argümanı da emek piyasası olarak görülmektedir. Çünkü Suriyeli Sığınmacıların iş piyasasına erişimi ve bu yolla gelir elde ederek devletin, sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaşların bireysel yardımlarına muhtaç olmaksızın hayatlarını sürdürebilmeleri birçok toplumsal gerilim nedenini ortadan kaldıracak ve topluma yük olma pozisyonundan katkı yapma pozisyonuna geçmeleri anlamına gelecektir. Ancak Suriyeli Sığınmacıların emek piyasasına dahil edilmelerinin ekonomik ve toplumsal birçok katkıları olabileceği gibi çok ciddi riskleri de barındırdığı bir gerçektir.

Bu çalışmada Suriyeli Sığınmacıların Türk emek piyasaları üzerindeki olası olumlu ve olumsuz etkileri değerlendirilmektedir. Değerlendirmede sığınmacıların özellikle yoğun olarak yaşadığı illerdeki işgücü piyasası verileri zorunlu göç öncesi ve sonrası olarak karşılaştırılmalı olarak irdelenecektir. Ayrıca konu ile ilgili alan araştırması sonuçları, iş dünyası temsilcileri ile yerel halk ve sığınmacılarla yapılan mülakatlar ışığında sağlıklı tespitlere ulaşmak amaçlanacaktır. Bu tespitler zaten ciddi bir işsizlik sorunu ile mücadele eden ve istihdam seferberliği başlatan Türkiye’nin bir yandan emek piyasasını daha dinamik ve etkili hale getirmesini diğer yandan da Suriyeli Sığınmacı meselesini toplumsal kırılganlıklara meydan vermeden çözüme noktasında üreteceği politikalara yön verecektir. Süreç iyi yönetildiği ve isabetli politikalar geliştirildiği takdirde Suriyeli Sığınmacıların emek piyasasını tehdit eden yönleri bertaraf edilebilecek ve bu durum katma değere sağlayan bir fırsata dönüştürülebilecektir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 25 May 2017
Received in revised form 29 May 2017
Accepted 11 June 2017

Keywords:

Labor Market, Syrian Refugees,
Employment, Unemployment, Migration

© 2017 PESA All rights reserved

ABSTRACT

After the civil war starts millions of Syrian has to leave first their home then their country. This duration which starts in 2011 continues the biggest forced immigration wave. The migration of the syrian refuges causes many socio-economical problem in the migrated countries. In Turkey, which is the most affected country from this duration, the authorities talk about 3 millios of refuges. The Issue of Syrian Refugges, who are accepted temporarily at the beginning had not been solved for six years unlike it has big tend to be permanent. At this point the entegration of the syrian refuges is getting more important. The labour market seems the most important entegration argument. Because the access of the syrian refuges to the work market and earning income in this way, living without any help from the government, other people and civil society organization will eliminate the temper of the society and means their position change, from being to contributing. But as including the Syrian refuges to the labour market has economical and social many benefits it is the reality that it has many serios problems.

In this study it is evaluated the positive and negative affects of Syrian refuges on Turkish labour market. In this evaluation, the data about work marketing in cities which refuges live, will be examined according to the data after the migration and before the migration as a comparison. Also it is aimed to reach true detection in the light of the results of the researces about the issue, interwievs with the representative of the work World and local people. These detections both will make the stronger the labour marketing of Turkey which has problems about unemployment and starts employment mobilization and will direct the policies which solve the Syrian refuges issue without causes any disappointment. If the duration is directed well and If the correct policies are improved, the negative points that threats the labour market will be eliminated and it will be able change the situation the positive that makes added value.

¹ Bu makale 19-22 Mayıs 2017 tarihinde Bosna Hersek’de düzenlenen ICPESS2017’de Uluslararası Bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Göç konusu, insanlığın başlangıcından bu yana çeşitli şekillerde cereyan eden, birey ve toplumları birçok açıdan etkileyerek sosyal, siyasi ve ekonomik sonuçlar ortaya koyan bir meseledir. Göçler genel anlamda göçün sebebinden hareketle “isteğe bağlı göç” ve “zorunlu göç” şeklinde sınıflandırılmaktadır. İsteğe bağlı göç; göç eden birey ve toplulukların kendi rızaları ile daha iyi hayat standartları talebiyle şekillenen ve genel anlamda ekonomik temellere dayandırılan göçlerdir. İş bulmak, eğitim almak, daha sağlıklı bir ortamda yaşamak gibi gerekçeler isteğe bağlı göçün belirgin nedenlerini teşkil etmektedir. İsteğe bağlı göçün bir diğer özelliği hedef ülkenin yani göç kabul eden ülkenin de ekonomik saiklerle bu göçü teşvik etmesi, göçmenleri davet etmesi ve göçmenlerin emek ya da katkılarından yararlanmayı amaçlamasıdır. Zorunlu göç de ise göçmenleri rızaları dışında göçe zorlayan etkenler söz konusudur. Tabii afetler, savaş, iç karışıklıklar bu etkenlerin başında gelmektedir. İsteğe bağlı göçten farklı olarak zorunlu göçte göç edenler, göç kabul eden ülke yönetim ve toplumunun sergileyeceği tutum, davranış ve politikalara çok daha bağımlı bir pozisyondadır. Ulusal ve uluslararası hukukun çizdiği çerçevede göç kabul eden ülkenin zorunlu göçle kabul edilen göçmenlerin üzerindeki yönlendirici etkisi isteğe bağlı göç edenlere göre çok daha fazladır. Bu durum bir yandan hayati tehlike nedeni ile sığınan göçmenlerin çaresizliği, diğer yandan da göç kabul eden ülke toplumlarının bu süreci hazmetme ve kamu hizmetlerinin paylaşımı ile ilgili hoşgörü düzeyi ile ilgilidir.

Sebebi ne olursa olsun bir yandan göç veren toplumda, diğer yandan da göç alan toplumda ama en önemlisi göç eden kişi ve ailelerde derin izler bırakan göç olgusunun anlaşılması, birey ve toplumlar bakımından olumsuz etkilerinin azaltılması hatta bu etkilerin mümkün olabilecek en olumlu pozisyona dönüştürülmesi çabaları, başta sosyal politika olmak üzere birçok akademik disiplinin ilgi odağı olmuştur. Göç alan toplumun yöneticileri bakımından göçmenlerin topluma entegre edilmesi, toplumsal kabulün sağlanması ve sürdürülmesi, söz konusu göç olayının toplum yararına ya da zorunluluktan kaynaklandığının izahı zorlayıcı konuların başında gelmektedir. Bu yönüyle de göç meselesi merkezi olsun, yerel olsun kamu otoritelerinin hassaslaşan toplumsal dengeyi dikkatle gözeterek yönetmesi gereken bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Suriye’den Türkiye’ye yönelik kitlesel göç hareketi tipik bir zorunlu göç hadisesi olarak değerlendirilmektedir. 2011 yılında Ortadoğu ülkelerinde başlayan ve kısa sürede kitlesel eylemlerle bütünleşen demokrasi talepleri şiddet kullanılarak bastırılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte en çetin ve en uzun soluklu iç çatışmalar Suriye’de yaşanmıştır. Ülkedeki savaş ortamı, milyonlarca Suriye vatandaşını zorunlu göçe mecbur etmiştir. Başta insani gerekçeler olmak üzere, coğrafi yakınlık, inanç ve kültür yakınlığı gibi sebepler ile Türk hükümetinin uyguladığı “açık sınır politikası” Türkiye’yi Suriyeli vatandaşlar bakımından hedef ülke haline getirmiştir. Suriye’den Türkiye’ye gelen sığınmacıların oluşturduğu kitlesel akın, dünyada son dönemlerde yaşanan en geniş kapsamlı göç hareketi olarak değerlendirilmektedir. Altıyı aşkın milyonlarla ifade edilen Suriyeli sığınmacının siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlar başta olmak üzere Türkiye’ye hemen her alanda etkilerinin olacağı muhakkaktır.

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasası üzerindeki etkileri tartışılacaktır. İlk bakışta olumsuz etkileri öne çıkarsa da yapılan saha araştırmaları, analizler, gözlem ve mülakatlar ile karşılaştırmalı istatistikler Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasası üzerinde olumlu etkilerinin de olduğu saptanmıştır. Diğer yandan belli bölgelerde ortaya çıkan olumsuzlukların bir başka bölgede etkilerinin hissedilmediği yönünde sonuçlarla karşılaşılmıştır. Üç milyonu aşkın Suriyeli sığınmacının emek piyasasına etki derce ve yönünü bu sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde tespit etmek çok daha gerçekçi sonuçlara ulaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bu nedenle çalışmada Türkiye’de nüfusunun yüzde 10’undan fazla Suriyeli sığınmacı barındıran iller ve bu illerin etki alanındaki komşu iller öncelikli olarak değerlendirilmiştir. Emek piyasasının temel tanımlayıcıları olarak kabul edilen nüfus, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı, çalışma çağındaki nüfus oranı, işgücüne katılma oranı, istihdam oranı ve işsizlik oranı gibi temel parametrelerin Suriyeli sığınmacıların en yoğun olarak yaşadığı bölgelerdeki değişimi dikkate alınarak sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

1. Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların Genel Özellikleri

Suriyeli sığınmacıların genelde ekonomik ve toplumsal; özel de ise emek piyasası üzerindeki etkilerini değerlendirmek için mevcut durumda Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı varlığına bakmak yararlı olacaktır. Göç İdaresi verilerine göre 2012 yılında 14.237 kişiyle başlayan Suriyeli Sığınmacı serüveni

yıllar içerisinde sürekli artış göstermiş ve 2017 Haziran ayında 3.049.879 kişiye ulaşmıştır. Bu sığınmacıların 246.720'si on ilde kurulan 23 barınma merkezinde; geriye kalan 2.803.159'u ise Türkiye'nin her ilinde farklı sayılarda ikamet etmektedirler. Toplam 3.049.879 Suriyeli sığınmacının Türkiye nüfusuna (79.814.871) oranı %3.82'dir.

Emek arzını etkileyen en önemli faktörlerden biri şüphesiz nüfustur. Ancak salt sayısal özellikler emek piyasasına etkinlik bakımından yeterli düzeyde belirleyici olamamaktadır. Bu noktada önem arz eden diğer bir faktör nüfusun niteliğidir. Başta yaş ve cinsiyet olmak üzere nüfusun eğitim düzeyi, emek piyasasında rekabet yaratabilecek bilgi, beceri ve yetenekleri gibi nitelikler asıl belirleyici unsurlar olarak gündeme gelmektedir.

Şekil 1: Yıllara Göre Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Sayısı

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (www.goc.gov.tr)

Suriyeli sığınmacıların cinsiyet dağılımına bakıldığında 3.049.879 kişiden 1.631.626'sının (%53.4) erkek ve 1.418.253'sünün ise (%46.6) kadın olduğu görülmektedir (GİGM 2017: www.goc.gov.tr). Suriye gibi muhafazakar toplumlarda kadınların emek piyasasına girişi ile ilgili ciddi engellemelerin olduğu bilinmektedir. Sığınmacılarla yapılan mülakatlarda iç savaş öncesinde Suriye'de kadınların sınırlı sayıda ve daha ziyade beyaz yakalı işlerde istihdama katıldığı ifade edilmektedir. Eğitim ve sağlık, Suriyeli kadınların istihdam için en çok tercih ettikleri hizmet sektörleri olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan ciddi bir kayıt ve istatistik sistemi olmasa da eğitim düzeyi görece olarak düşük olan kadınların Suriye'de tarımda ve mevsimlik işlerde ücretsiz aile işçisi olarak çalıştıkları sıklıkla ifade edilmektedir. Suriyeli sığınmacı kadınların hem kültürel etkenler hem de sahip olunan nitelikler bakımından Türk emek piyasasına son derece sınırlı sayıda katılım sağladıkları ve ciddi bir rekabet oluşturma imkanlarının olmadığı kanaati hasıl olmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde ilginç sonuçlarla karşılaşılacaktır. Dikkat çeken ilk nokta Suriyeli sığınmacıların Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında çok genç nüfus yapısına sahip olduklarıdır.

Tabloda görüldüğü gibi 0-14 yaş grubundaki sığınmacıların oranı %37.22'dir. Zorunlu eğitim yaşı olan 18 yaş ve altı grup değerlendirildiğinde rakam %45.75 olmaktadır. Yani Suriyeli sığınmacıların yarıya eğitim çağında ve okulda olması gereken insanlardan oluşmaktadır. Türkiye'de bu oran %30'lar civarındadır. Çalışma çağı olarak kabul edilen 15 – 64 yaş grubundaki Suriyelilerin oranı %60 iken Türkiye'de nüfusun %68'i bu gruba girmektedir. 65 ve üstü yaş grubundaki Suriyeli sığınmacıların oranı %2 iken Türkiye'de bu oran %8'in üzerindedir. İstatistiklerden hareketle yaş grupları itibarıyla Suriyeli sığınmacıların emek piyasasında bugün için ciddi bir rekabet oluşturma potansiyelleri olmadığı düşünülebilir ancak sığınmacıların yaklaşık yarısının çocuk yaşta olduğu dikkate alınırsa ilerleyen yıllar için hazırlıklı olunması gerektiği açıktır. Bu kitlenin eğitim ve becerilerinin geliştirilmesi ve bu doğrultuda kontrollü olarak emek piyasasına dahil edilmeleri durumunda ciddi katkı sağlayacakları aşikardır. Ters durumda ise toplumsal risklerin artacağı, ekonomik sorunların yanı sıra sosyal ve güvenlik konusunda yeni tehditlerin ortaya çıkması muhtemeldir.

Tablo 2: Suriyeli Sığınmacıların ve Türkiye Nüfusunun Yaş Yapısı

NÜFUSUN YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI (2017)				
	SURİYELİ SİĞİNMACILAR		TÜRKİYE	
Yaş grubu	Nüfus	Nüfus Yüzdesi (%)	Nüfus	Nüfus Yüzdesi (%)
0-4 Yaş	374.847	12,29	6.459.295	8,09
5-9 Yaş	434.016	14,23	6.337.444	7,94
10-14	326.453	10,70	6.129.043	7,68
15-19	260.129	8,53	6.623.319	8,30
20-24	450.378	14,77	6.365.723	7,98
25-29	295.128	9,68	6.246.041	7,83
30-34	248.806	8,16	6.310.411	7,91
35-39	180.225	5,91	6.494.333	8,14
40-44	134.043	4,40	5.634.317	7,06
45-49	102.760	3,37	4.748.514	5,95
50-54	83.858	2,75	4.756.244	5,96
55-59	57.632	1,89	3.715.736	4,66
60-64	40.541	1,33	3.342.948	4,19
65-69	27.020	0,89	2.412.537	3,02
70-74	14.986	0,49	1.680.492	2,11
75-79	9.698	0,32	1.202.050	1,51
80-84	5.231	0,17	809.325	1,01
85-89	2.807	0,09	401.758	0,50
90+	1.321	0,04	145.341	0,18
0-14	1.135.316	37,22	18.925.782	23,71
15-64	1.853.500	60,77	54.237.586	67,98
65+	61.063	2	6.651.503	8,33

Kaynak: GİGM (www.goc.gov.tr) ve TÜİK (www.tuik.gov.tr)

Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların vasıfsız oldukları, vasıflı olanlarının genellikle Avrupa, ABD gibi gelişmiş ülkelere iltica ettikleri ya da kendilerinin bu ülkeleri tercih ettikleri konusunda yaygın ve kabul gören bir kanaat yerleşmiştir. İstanbul'da gerçekleştirilen bir saha araştırması bu kanaati doğrulan nitelikte sonuçlar ortaya koymuştur. Bezmi Alem Üniversitesi tarafından 3689 kişi ile yapılan anket çalışması ile Suriyeli sığınmacının mesleki durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmaya dahil edilen Suriyeli sığınmacıların %49,9'nun mesleksiz, %9,7'sinin zanaatkar, %7,2'sinin el işçiliği, %6,4'ünün devlet memuru, %3,7'sinin tarım ve hayvancılık, %3'ünün operatör, %2,2'sinin ofis çalışanı, %1,56'sinin mimar – mühendis, geriye kalanların ise %1'lerin altında değişik meslek dallarında olduğu belirlenmiştir (Bezmi Alem Üniversitesi, 2015:7).

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin emek piyasasına entegrasyonu sosyal uyum konusunda riskler barındırmaktadır. Benzer eğitim setine sahip yerli ve sığınmacı nüfusun emek piyasasında rekabet etmesi olasılığı vardır. Bu yüzden Suriyelilerin topluma entegrasyonu tartışılırken; emek piyasasında doğacak rekabet ve bunun yaratabileceği sosyal çatışmalar göz önünde bulundurulmalıdır (Özpınar vd.:2016: 1). Suriyeli Sığınmacıların eğitim yapısına bakıldığında çok büyük bir kesiminin düşük eğitim seviyesine sahip olduğu görülecektir. Merkez Bankasının 2017 yılı başlarında yayınladığı bir çalışmaya göre Suriyeli sığınmacıların %18,8'i okur-yazar değil, %9,5'i okur-yazar ama herhangi bir okulu bitirmemiş, %33'ü ilköğretim mezunu, %19,4'ü orta öğretim mezunu, %9,6'sı ön lisans ve lisans, %9,7'si ise lisansüstü eğitime seviyesindedir (Ceritoğlu vd.,2017:12). Özetlemek gerekirse sığınmacıların %61,3'ü ilköğretim ve daha düşük eğitim düzeyindedir. Emek piyasası bakımından nitelik gerektirmeyen işlere talip olacak sığınmacıların iki noktada etkili olması öngörülebilir. Birincisi

yerli işgücünün yapmak istemediği işler, sığınmacılar eliyle görülecektir. İkinci nokta düşük vasıflı yerli işçiler aleyhine rekabeti artırmaları ve ilerleyen süreçte ücretlerin düşmesine neden olmalarıdır. Nitekim gerçekleştirilen saha çalışmaları her iki etkinin varlığını doğrulamaktadır.

2. Suriyeli Sığınmacıların Emek Piyasasına Girişlerine İlişkin Hukuki Çerçeve

Türk hukuk sisteminde yabancıların sahip oldukları haklar ile tabi oldukları yükümlülüklerle ilişkin son düzenleme 2014 yılında yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)'dur. Bu haklara çalışma hakkı ve çalışma izni de dahildir. Suriyeli sığınmacılar YUKK'na göre "Geçici Koruma" statüsündedir. YUKK 91. maddesi 2. Fıkrasında çıkarılması öngörülen "Geçici Koruma Yönetmeliği" 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği 29. maddesi, geçici koruma sağlananların iş piyasasına erişimini düzenlemektedir. 29. maddenin 2. fıkrası, "geçici koruma kimlik belgesi" sahiplerinin çalışma izni için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurabileceğini öngörmektedir. 3. fıkra uyarınca geçici koruma sağlananlara verilecek olan çalışma izni süreleri çalışma izni süresinden fazla olamamaktadır. Geçici koruma sona erdiğinde, geçici koruma kapsamında verilen çalışma izni de sona ermektedir. Ancak Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasındaki hukuki pozisyonlarını ayrıntılı olarak düzenleyen "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" 11.01.2016 tarihinde kabul edilmiş, 15.01.2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelik, geçici koruma sağlanan yabancıların çalışmalarını kural olarak çalışma iznine tabii tutmaktadır (Kaya, 2016:35-43). Geçici koruma sağlanan yabancılar geçici koruma kayıt tarihinden itibaren altı ay sonra çalışma izni almak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurabilmektedirler. Ayrıca yönetmelik, mevsimlik tarım ve hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar için çalışma izni muafiyeti öngörülmektedir (www.resmigazete.gov.tr). Çalışma izni başvurularının değerlendirilmesinde, işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısı üzerinden sektör ve illere göre açık iş ve işe yerleştirmeler dikkate alınarak Bakanlıkça, geçici koruma sağlanan yabancı istihdamı kotası uygulanabilecektir. Çalışma iznine başvuru işyerinde çalışan geçici koruma sağlanan yabancı sayısı, işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının yüzde onunu geçmemektedir. Toplam çalışan sayısı ondan az olan işyerinde en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancıların çalışmasına izin verilebilmektedir. İşveren tarafından işyerinin kayıtlı bulunduğu Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğünden çalışma izni başvurusu tarihinden önceki dört haftalık süre içerisinde yabancıların çalıştırılacağı işi yapacak aynı nitelikte Türk vatandaşı bulunmadığı belgelendirildiği başvurularda istihdam kotası uygulanmayabilmektedir.

Geçici koruma sağlanan yabancılarla asgari ücretin altında ücret ödenemeyecektir. Yalnızca Türk vatandaşları tarafından icrasına izin verilen iş ve meslekler için yapılan başvurular değerlendirme yapılmaksızın işlemde kaldırılacaktır. Sağlık meslek mensuplarının Sağlık Bakanlığından, eğitim meslek mensupları ise Milli Eğitim Bakanlığından veya YÖK'ten ön izin alması talep edilmektedir

Türkiye İş Kurumu tarafından aktif işgücü hizmetleri kapsamında düzenlenen kurs ve programlar kapsamında bir işyerinde mesleki eğitim ve işbaşı eğitimi görecekle ile bu kişilerin eğitim süresinin sonunda aynı işyerinde çalıştırılması için İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunulabilmektedir.

3. Suriyeli Sığınmacıların Emek Piyasası Üzerindeki Etkileri: Fırsatlar ve Tehditler

3.1. Literatür

Literatürde göç eden yabancıların göç ettikleri ülke işgücü piyasasına etkileri konusunda çalışmalar yapılmışsa da ağırlıklı olarak zorunlu göç değil, isteğe bağlı göç temelinde değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmaların vardıkları ortak sonuç göçmenlerin ev sahibi ülkede ücretler ve istihdam üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu yönündedir. Göç etmeye zorlananlarla ilgili çalışmalar görecekle olarak daha azdır (Binatlı ve Esen, 2016:5). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye akını ile ilgili hep geçici gözle bakılması, sürecin yeni ve dinamik olması nedeniyle ilk dönemlerde bu konu üzerinde durulmamıştır. Ancak ilerleyen dönemlerde geçiciliğin kalıcılığa evrilmesi, sığınmacı sayısının milyonlarla ifade edilmeye başlanması ve etkilerinin her alanda hissedilmeye başlanması ile birçok disiplinden akademisyen ve değişik kurumlardaki araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır. Özellikle 2015 yılından itibaren Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkilerini inceleyen çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Çalışmalar, büyük ölçüde benzer bulgular ortaya koymaktadır.

Ceritoğlu, vd. (2017), “The Impact of Syrian Refugees on Natives’ Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design” (Suriyeli Mültecilerin Türkiye’de Yerel Halkın İşgücü Piyasası Sonuçlarına Etkisi: Yarı-Deneysel Bir Tasarımdan Bulgular) başlıklı çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların oluşturduğu doğal deney ortamını kullanarak Suriyeli sığınmacıların emek piyasası üzerindeki etkilerini tahmin etmeyi amaçlamışlardır. Farkların farkı yöntemi kullanılarak sığınmacı akımının emek piyasası üzerinde sınırlı da olsa bazı etkilerinin olduğu, ancak ücretler üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığını, sığınmacı akımının sonucunda kayıt dışı çalışan yerel halkta sınırlı istihdam kayıpları gözlemlendiğini tespit etmişlerdir. Kayıtlı istihdamda ise bölgede sosyal hizmetlerin yaygınlaşmasının olası bir sonucu olarak bir miktar artış kaydedildiğini, kayıt dışı işlerini kaybedenlerin işsiz kaldıkları ya da işgücü dışına çıktıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre işsizlik oranları ve kayıtlı istihdamda hafif de olsa artış yaşanırken, işgücüne katılım, kayıt dışı istihdam ve iş bulma oranları bir miktar gerilemiştir. İşgücü piyasasında genel olarak dezavantajlı gruplar olarak adlandırılan kadınlar, gençler ve eğitim düzeyi düşük olanlar etkiyi biraz daha fazla hissetmişlerdir. Türkiye’de kayıt dışı istihdamın yaygın olması Suriyeli sığınmacıların bölgedeki işgücü piyasaları üzerindeki olumsuz etkisini arttırmıştır. Araştırma sonuçları Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki işgücü piyasaları üzerindeki etkilerinin sınırlı olduğu görülmektedir ve bu sınırlı etki mülteci akımından etkilenmesi öngörülen Avrupa ülkeleri ve diğer ülkelerde mültecilerin işgücü piyasası etkileri konusundaki endişelerin yersiz olabileceğini ima etmektedir (Ceritoğlu, vd., 2017:1).

Balkan ve Tumen (2016) “Immigration and Prices: Quasi-Experimental Evidence from Syrian Refugees in Turkey” (Göç ve Fiyatlar: Türkiye’de Suriyeli Sığınmacıların Yarı Deneysel Bulguları) başlıklı çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların emek piyasasına etkilerine de temas etmişlerdir. Suriyeli sığınmacıların ucuz, kayıt dışı emek arz ettiklerini, bu nedenle kayıt dışı yerli işçileri, özellikle kayıt dışı emek yoğun sektörlerde emek piyasasının dışına ittiklerini ve işsizlik riski ile karşı karşıya bıraktıklarını, kayıtlı sektörlerde dikkate değer bir değişime sebebiyet vermediklerini ancak yine kayıt dışı emek yoğun sektörlerde maliyet avantajı sağladıklarını tespit etmişlerdir (Balkan ve Tumen, 2016:2).

Binatlı ve Esen (2016), bölgesel düzeydeki işgücü piyasası verilerini kullanarak Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak buldukları bölgelerde işgücü piyasası üzerinde ne düzeyde etkili olduklarını kapsamlı bir şekilde araştırmışlardır. Araştırmada işsizlik oranı, istihdam oranı, tarım istihdamı, hizmetler sektöründeki istihdam, sanayi istihdamı, kayıtlı ve kayıt dışı istihdam oranları 2004-2015 bölgesel verileri kullanılarak panel veri yöntemleriyle tahmin edilmiştir. Yaptıkları analizde Suriyeli sığınmacıların istihdam oranını düşürdüğünü bu etkinin hizmetler ve sanayide görülmediğini, sığınmacı yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde, artan toplam talep ve düşen işgücü maliyetlerinin kayıtlı sektörde istihdam artışına yol açtığını bulgulamışlardır.

Akgündüz, Berg ve Hassink(2015) Suriye’li sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları 10 kentteki gıda, konut fiyatları, iç göç hareketleri ve istihdama olan etkilerini incelemiş, geri kalan 71 kenti kontrol değişkeni olarak kullanmışlardır. Çalışma sonucunda gıda fiyatlarında anlamlı bir değişim olmadığı, konut fiyatlarının arttığı, bölgeye iç göç hareketlerinin azaldığı, çıkışın değişmediği ve istihdam üzerinde anlamlı bir etkisinin gözlenmediği gibi tespitlere ulaşılmıştır.

ORSAM (2015), Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları Güneydoğu ve Güney Anadolu Bölgesindeki kentlerde net iç göç, dış ticaret, işsizlik, ücret düzeyi, gıda ve kira enflasyonu, eğitim ve sağlık hizmetlerindeki etkilerini değerlendirmişlerdir. Hem Suriyeli sığınmacılar olmasaydı bu değişkenler ne olurdu yöntemiyle hem de bölgede yapılan mülakatlarla analizler yapılmıştır. Çalışmada bazı kentlerde dış ticaret hacminin arttığı, eğitim hizmetlerinin olumsuz etkilendiği, kayıt dışı sektörde işsizlik oranının yükseldiği, gıda ve kira enflasyonuna yol açtığı yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Caprio ve Wagner(2015), Suriyeli Sığınmacıların emek piyasasında istihdamın yapısını değiştirdiğini, kayıt dışı, kadın, yarı zamanlı, vasıfsız Türk işçilerinin istihdamı azalırken, kayıtlı ve erkek istihdamı arttığını, kayıt dışı sektörde ücretleri düşürdüğünü, kayıt dışı sektörde her 10 sığınmacının 6-7 Türk işçisini işinden ettiğini, bu durumun özellikle kadınlar ve eğitim düzeyi düşük olanları daha fazla etkilediğini, kayıtlı sektörde dolaylı etkiye sahip olduklarını ve kayıt dışındaki her 10 sığınmacının kayıtlı sektörde 3-4 yeni istihdam yarattığını tespit etmişlerdir.

3.2. Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasındaki Durumu

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de illere göre dağılımı ve illerdeki nüfusa oranları araştırıldığında sınıra komşu illerin öne çıktığı gözlenmektedir. Bu nedenle emek piyasasının en çok etkilendiği iller de sınır illeri olmuştur. Nüfusuna oranla en yoğun Suriyeli sığınmacı varlığı Kilis’tedir. Kilis, nüfusunun %96.50’si kadar Suriyeli sığınmacı barındırmaktadır. İkinci sırada Hatay yer almaktadır. Hatay’da Suriyelilerin mevcut nüfusa oranı %25.19’dur. Nüfusunun %10’ndan fazla Suriyeli barındıran diğer illeri ise Şanlıurfa (%22.10), Gaziantep (%16.89) ve Mardin (%12) olarak sıralanmaktadır. Diğer illerin barındırdığı Suriyeli sayısı mevcut nüfuslarının %10’nun altındadır. Suriyeli sığınmacıların emek piyasalarına etkilerini değerlendirmede bu istatistikler son derece önem arz etmektedir. Nitekim giriş bölümünde değinildiği gibi bu çalışmada nüfusunun %10’undan fazla Suriyeli barındıran iller ve etki alanlarındaki komşu illerdeki işgücü parametreleri dikkate alınarak değerlendirme yapılacaktır. Bu iller, Türkiye İstatistik Kurumunun sınıflamasına göre TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye), TR C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis), TR C2 (Şanlıurfa, Diyarbakır) ve TR C3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 1: Nüfusuna Oranla En Çok Suriyeli Sığınmacı Barındığı İller Ve Barındırdıkları Suriyeli Oranı

2017	İl Nüfusu (1000 Kişi)	Suriyeli Nüfus (1000 Kişi)	Sığınmacıların Nüfusa Oranı %
Hatay	1.555.165	391.694	25.19
Kahramanmaraş	1.112.634	92.730	8.33
Osmaniye	522.175	45.521	8.72
TR 63	3.189.974	529.945	16.61
Gaziantep	1.974.244	333.518	16,89
Adıyaman	610.484	26.789	4,39
Kilis	13.825	126.248	96,50
TR C1	2.598.553	486.555	18,72
Şanlıurfa	1.940.627	428.838	22.10
Diyarbakır	1.673.119	30.280	1,81
TR C2	3.613746	459.118	12,70
Mardin	796.237	95.516	12,00
Batman	576.899	20.045	3,47
Şırnak	483.788	14.959	3,09
Siirt	322.674	3.426	1.06
TR C3	2.179.598	133.946	6,14

Kaynak: TÜİK ve GİGM istatistiklerinden elde edilmiştir (www.tuik.gov.tr / www.goc.gov.tr)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde istatistiklere dahil edilen 12 ilin toplam nüfusu 11.581.871’dir. Bu rakam Türkiye nüfusunun %14.51’ine tekabül etmektedir. Bu 12 ilde barındırılan Suriyeli sığınmacı sayısı ise 1.609.564’tür. Bu da Türkiye’deki toplam Suriyeli sığınmacının %52.77’sidir. Yani özetle Türkiye nüfusunun %14.51’i Toplam Suriyeli sığınmacının yarısından fazlasını, %52.77’sini barındırırken geriye kalan Türkiye nüfusunun %85.49’u Suriyeli sığınmacıların %47.23’üne ev sahipliği yapmaktadır. Diğer yandan 12 ilde yaşayan Suriyeli sığınmacıların aynı illerde yaşayan Türk nüfusuna oranı yaklaşık %14’tür. Aynı oran Türkiye geneli için %3.82’dir. Suriyelilerin sadece emek piyasasına olan tesirleri değil Türkiye’deki ekonomik, toplumsal, kültürel alanlardaki etkileri de değerlendirilirken bu istatistiklerin dikkate alınması çok daha isabetli tespitler ve sağlıklı kararlar alınması bakımından son derece önemlidir.

3.3. Emek Piyasası Parametreleri

Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasını ne ölçüde ve ne yönde etkilendiğini ortaya koyması bakımından nüfusuna oranla en fazla sığınmacı barındıran iller ve etki alanlarındaki komşu illerdeki işgücü piyasası istatistikleri önemli görülmektedir. Söz konusu illerdeki işsizlik oranı, istihdam oranı ve işgücüne katılma oranı Suriyeli sığınmacıların henüz Türkiye’de olmadıkları 2010 yılından, Türkiye’ye

gelmeye başladıkları 2011 yılı ve son yıllık istatistiklerin elde edilebildiği 2016 yılına kadar Türkiye geneli istatistiklerle karşılıklı olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirmede kullanılan istatistik verilerin Suriyeli sığınmacıların emek piyasasına etkilerini net anlamda ortaya koyduğunu ifade etmenin çok iddialı olacağı düşünülse de ciddi anlamda fikir vereceğine şüphe yoktur. Kuşkusuz gerek işsizlik oranı, gerekse istihdam ve işgücüne katılma oranları söz konusu yıllardaki dünya ve ülke ekonomisinin konjonktürel yapısından da etkilenmiştir. Diğer yandan Suriyeli sığınmacılar ile ilgili sürecin dinamik olması, bölgeye gelen ve bölgeden ayrılan sığınmacı sayı ve niteliklerin sürekli değişimi, bu anlamda hızlı bir sirkülasyonun varlığı, bölgeye yapılan yardım ve desteklerin değişimi de emek piyasası parametreleri üzerinde etkili olmuştur. Yine de bu parametreleri yakından incelemenin Suriyeli sığınmacıların emek piyasası üzerindeki tesirlerini anlama, değerlendirme ve elde edilen tespitlerle sağlıklı entegrasyon politikaları üretmek olası tehditleri fırsata çevirme imkanı sağlayabileceği düşünülmektedir.

İşsizlik oranı, emek piyasasının en belirleyici parametrelerinden birisidir. Suriyeli sığınmacıların en fazla barındırıldığı iller ve etki alanındaki komşu illerde işsizlik oranlarının seyri Tablo 3’de yer almaktadır. Tabloda dikkat çeken ilk nokta 2010 yılı ile 2016 yılları arasında işsizlik oranlarında dalgalanmalar yaşansa da Türkiye genelinde ciddi bir değişikliğin olmadığıdır. 2010 yılında, yani Suriyelilerin henüz Türkiye’de olmadığı zamanda işsizlik oranı yüzde 11.1 iken, 2012 yılında yüzde 8.4’e kadar düşmüş ve ardından sürekli yükseliş göstererek 2016 yılında yüzde 10.9 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, 2010 yılındaki işsizlik değerleri ile neredeyse aynıdır. Türkiye geneli olarak bakıldığında Suriyeli sığınmacıların işsizlik oranları üzerinde etkisinin olmadığı ya da çok sınırlı kaldığı yönünde yapılan değerlendirmelerin haklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim farklı metodlarla gerçekleştirilen birçok araştırmanın ortak sonuçlarından birisi işsizlik oranlarının ya hiç etkilenmediği ya da çok sınırlı ölçüde etkilendiği yönündedir. Türkiye geneli için geçerli olan bu değerlendirmeler en çok Suriyeli sığınmacı barındıran bölgeler özelinde ele alındığında geçerliliğini yitirmektedir. Nitekim 2010’dan 2016’ya gelene kadar söz konusu bölgelerin tamamında işsizlik oranlarının arttığı gözlenmektedir. Süreçten en çok etkilenen illerin başında gelen Hatay’ın yer aldığı TR 63 bölgesinde 2010 yılında yüzde 13,6 olan işsizlik oranı 2015 yılında 3 puan artarak yüzde 16,4’e kadar yükselmiş ve 2016 yılında yüzde 14,4 olarak gerçekleşmiştir. Suriye’ye komşu olması nedeniyle Hatay’ın bu süreçten etkilenmesi son derece doğaldır. Özellikle Türkiye’nin orta-doğuya yönelik lojistik faaliyetlerin lokomotif durumundaki Hatay’da bu sektör çatışmalar nedeniyle önemli kayıplar yaşamıştır. Ulaşım koridor ve güzergâhlarının kapanması sektörde çalışan binlerce insanı araçlarını satmaya zorlamış, lojistik sektöründeki birçok firma kapanmak durumunda kalmış ve bu firmalarda kayıtlı çalışanların çoğu işsizlik riski ile karşı karşıya kalmışlardır. Benzer gelişmeler ilişkilerin iyi olduğu dönemlerde Hatay’da faaliyet gösteren turizm ve seyahat firmaları için de geçerlidir. Yine yaş sebze ve meyve ticareti Hatay ve komşu illerin Suriye ve Orta-doğu ülkelerine yönelik önemli iktisadi faaliyet alanlarından birisi durumunda iken iç savaş ile birlikte söz konusu Pazar yön değiştirmiş ve ciddi anlamda daralmıştır. Bu sektörlerde çalışan resmi kayıtlı istihdamın önemli bir kesimi işsiz kalmış ya da kayıt dışı daha düşük standartlarda çalışmaya razı olmuştur. Suriyeli sığınmacılar, Hatay bölgesinde tarım işlerinde sanayi, inşaat ve hizmet sektörlerinde çalışmaktadırlar. Yapılan işler bölgenin diğer illerinde olduğu gibi vasıf düzeyi düşük yerli işçiler tarafından yapılmak istenmeyen işler olmaktadır. Ücret düşüklüğü işverenler tarafından çoğu kez “ bir yerli işçi yerine iki Suriyeli çalıştırmanın daha uygun “ olacağı biçimde aktarılmaktadır (Lordoğlu ve Aslan, 2015:263). Ayrıca Hatay ekonomisinin önemli kaynaklarından biri olan sınır ticaretinin savaş nedeni ile durması 25 bin ailenin bu ticaret nedeni ile olumsuz olarak etkilendiğini belirten raporlar bulunmaktadır (IMPR, 2012: 58). Özetle Hatay bölgesinde Türk vatandaşları bakımından yaşanan kayıtlı istihdam kayıplarının ya da yükselen işsizlik oranlarının Suriyeli sığınmacıların emek piyasasına girişlerinden değil; Suriye’de yaşanan iç savaş sebebiyle kapanan pazarlardan kaynaklandığı tespitinin daha gerçekçi olduğu düşünülmektedir. Nitekim sahada gerek Türk vatandaşları gerekse Suriyeli sığınmacılarla yapılan görüşmeler ve gözlemler bu tespiti doğrulamaktadır.

Tablo 3: Seçilmiş Bölgelerde ve Türkiye Geneline Emek Piyasası Parametreleri (2010-2016,%)

İşsizlik Oranı							
Bölge	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş,	13,6	12,0	10,4	12,2	15,4	16,4	14,4
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	12,1	14,4	11,8	7,3	8,0	9,9	14,3
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	13,1	8,4	6,9	17,5	17,4	17,5	17,2
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	11,8	12,7	21,3	21,1	24,0	24,8	28,3
Türkiye Geneli	11,1	9,1	8,4	9,0	9,9	10,3	10,9
İstihdam Oranı							
Bölge	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş,	42,6	43,4	43,3	40,3	36,7	35,8	39,4
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	39,4	36,5	38,5	42,0	39,7	39,8	38,7
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	29,1	30,1	26,8	31,2	35,0	36,1	37,4
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	31,8	29,6	27,5	29,2	28,2	28,7	28,0
Türkiye Geneli	41,3	43,1	43,6	43,9	45,5	46,0	46,3
İşgücüne Katılma Oranı							
Bölge	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş,	49,3	49,3	48,3	45,9	43,3	42,8	46,0
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	44,8	42,6	43,6	45,3	43,2	43,1	45,2
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	33,5	32,8	28,8	37,9	42,3	43,7	45,2
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	36,0	33,9	35,0	36,9	37,1	38,2	39,1
Türkiye Geneli	46,5	47,4	47,6	48,3	50,5	51,3	52,0

Kaynak: TÜİK (www.tuik.gov.tr) verilerinden elde edilmiştir

Kilis ve Gaziantep'in de yer aldığı TRC 1 bölgesi, Suriyeli sığınmacıların en çok barındığı dolayısıyla her alanda etkilerinin en fazla hissedildiği bölgelerin başında gelmektedir. Nitekim Kilis, nüfusunun yüzde 96.50'si kadar Suriyeli barındırırken Gaziantep'te bu oran yaklaşık yüzde 17 olmuştur. İşsizlik oranı bakımından TRC 1 bölgesinin Suriyeli sığınmacı akımından nerdeyse hiç etkilenmediğini ifade etmek mümkündür. İlk Sığınmacı girişinin yaşandığı 2011 yılında bölgede yüzde 14.4 olan işsizlik oranı, 2013'de yüzde 7.3'e kadar düşmüş ve ardından tekrar yükselişe geçerek 2016'da yüzde 14.3 olarak gerçekleşmiştir. Gaziantep'in sanayi karakterinin ön planda olması, tekstil ve dokuma olmak üzere vasıfsız-emek yoğun işçi ihtiyacını had safhaya çıkarmıştır. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların söz konusu sektörlerde bu ihtiyaca cevap verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim çok tepkilere neden olsa da Gaziantep Büyükşehir Belediye başkanı Fatma ŞAHİN'in "Suriyeliler, Gaziantep sanayicisine adeta ilaç oldu..." söylemi bu gerçeği yansıtmaktadır.

Şanlıurfa'nı yer aldığı TRC 2 bölgesinde işsizlik oranlarının sürekli Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum Suriyeli sığınmacıların ülkeye gelmesinden önceki süreç için de geçerlidir. İşsizlik oranlarının bu denli yüksek olmasında Şanlıurfa için özellikle tarımda

makineleşmenin, Diyarbakır için ise son dönemlerde yaşanan terör olaylarının etkili olduğu değerlendirilmektedir. Şanlıurfa'da Suriyeli sığınmacıların daha çok mevsimlik tarım işlerinde ile inşaat işlerinde kayıt dışı olarak ve düşük ücretlerle çalıştıkları bilinmektedir.

Mardin'in yer aldığı TRC 3 bölgesinde işsizlik oranları Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Güneydoğu Anadolu bölgesinin geleneksel olarak işsizlik oranları diğer bölgelere göre daha yüksek oluşunun gerisinde bölgenin diğer bölgelere göre daha az yatırım alması ve bölgenin hakim unsurunun tarım sektörü olması, Gaziantep dışında hızlı göç vermesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Lordoğlu ve Aslan, 2015:263). Suriyeli sığınmacıların etkinliği bakımından TRC 3 bölgesinde sadece Mardin ilinin dikkate değer bir durumu söz konusu olabilmektedir. Nüfusunun yüzde 12'si kadar Suriyeli barındıran Mardin dışındaki (Batman, Şırnak, Siirt) bölge illerinin emek piyasasını etkileyecek düzeyde sığınmacı mevcudu yoktur. Bölgede Suriyeli sığınmacıların etkisi ile açıklanamayacak düzeydeki işsizlik düzeyinin (2016 için yüzde 28.3) ayrıca araştırılması önemli görülmektedir.

İstihdam Oranı, Türkiye genelinde 2010 yılından 2016 yılına kadar sürekli artış göstermiştir. Aynı süreçte Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde (TRC 2 hariç) en fazla üç puan düşmüştür. Ancak bölgede yapılan araştırmaların neredeyse tamamı istihdam oranlarındaki düşüşte Suriyeli sığınmacıların negatif etkisini tespit etmemiştir. Söz konusu bölgelerde ağırlıklı iktisadi sektörlerin tarım ve mevsimlik işler ile düşük vasıflı emek yoğun hizmetler (çiftçilik, inşaat, lokanta hizmetleri, Gaziantep için tekstil) olduğu dolayısıyla kayıt dışı istihdamın yoğun olduğu bilinmektedir.

Suriyeli sığınmacıların da gerek sahip oldukları kalifikasyonlar gerekse son dönemlere kadar hukuken kayıtlı sektörde yer alamamaları nedeniyle kayıt dışı sektörde, düşük standart ve ücretler razı oldukları bölgede yapılan analizlerin ortak bulguları arasında en önde gelmektedir. Nitekim Caprio ve Wagner(2015) Suriyeli sığınmacıların Güneydoğu Anadolu Bölgesinde kayıt dışı sektörde ücretleri düşürdüğü, Türk işçilerinin yerini aldığını kayıt dışı sektörde her 10 mülteci 6-7 Türk işçisini işinden ettiğini bulgulamışlardır. Suriyelilerin istihdam edilmedikleri kayıtlı sektör istihdamına dolaylı etkileri olduğu, kayıt dışı sektördeki her 10 sığınmacının kayıtlı sektörde 3-4 yeni istihdam yarattıkları aynı araştırmanın sonuçları arasında yer almaktadır. Suriyeli sığınmacıların Türki işgücü piyasasında istihdamın yapısını değiştirdikleri, kayıt dışı, kadın, yarı zamanlı, vasıfsız Türk işçilerinin istihdamı azalırken, kayıtlı ve erkek istihdamının arttığı da ifade edilmektedir.

Emek piyasasının belirleyici parametrelerinden İşgücüne Katılma Oranı, 2010 yılından 2016 yılına kadar hem Türkiye genelinde hem de Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde (TR 63 hariç) sürekli artış göstermiştir. İşgücüne katılımdaki bu gelişmelerin Suriyeli sığınmacılar nedeniyle etkilendiğine ilişkin hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Bölgede yapılan araştırma ve analizler de işgücüne katılım üzerinde Suriyeli sığınmacıların etkisinin olmadığını ortaya koymaktadır. Söz konusu sürecin tamamen Türk işgücü piyasasının kendi dinamikleri ile ilgili oluşu, işgücüne katılma oranlarının değişiminde bir yandan aratan nüfusun işgücü piyasasına katılımı tetiklediği, son dönemlerde kadınların çalışma hayatına daha çok katılımını teşvik eden yasal düzenlemelerin etkilerini göstermeye başlaması, tarımsal istihdamın azalarak sanayi ve özellikle hizmetler sektörü istihdamında artışların yaşandığı, hükümetin son dönemlerde başlattığı istihdam seferberliği ile kamu istihdam politikalarının artan etkinliklerinin rol aldığı değerlendirilmektedir.

3.4. Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasında Oluşturduğu Fırsatlar ve Tehditler

Suriyeli sığınmacıların genelde Türkiye ekonomisi; özelde de emek piyasası üzerinde etkileri olduğu muhakkaktır. Kuşkusuz ekonominin geneli üzerindeki etkilerin de emek piyasasına yansımaları vardır. Üç milyonu aşkın Suriyeli sığınmacı için merkezi ve yerel yönetimler ile ulusal ve uluslararası yardım kuruluşlarının yaptığı harcamaların özellikle sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde toplam talebi büyütme, üretim ve dolayısıyla istihdamı artırma etkisi söz konusudur. Türkiye, Suriyeli sığınmacıların yaralarının sarılması ve yeniden hayata tutunmaları için Birleşmiş Milletler (BM) standartlarında 12,1 milyar doları aşkın bir kaynak harcamıştır. Uluslararası toplumun katkısı ise yalnızca 526 milyon dolar olmuştur. Türkiye'de bulunan Suriyelilere yönelik kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlarca yapılan yardımlar, 25 milyar doları bulmuştur. Dünyadaki Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlasını tek başına ağırlayan Türkiye'yi BM Mülteciler Yüksek Komiserliği "dünyanın en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkesi", UNICEF de "dünyanın en fazla sığınmacı çocuğa ev sahipliği yapan ülkesi" ilan etmiştir (AA:2017). Türk vatandaşlarının gözünde yatırım, üretim ve istihdama aktarılması gereken kaynaklar Suriyeli sığınmacılar için harcanmış olduğu için tepkilere

neden olmaktadır. Diğer yandan bu kaynaklar Suriyelilerin yoğunlukla yaşadığı bölgelerde temel ihtiyaçların karşılanması için harcandığı için ekonomik aktivitelere canlılık kazandırmıştır. Suriyelilerin de bir tüketici oldukları ve ihtiyaç duydukları (gıda, giyim, barınma, temizlik, sağlık, eğitim vb.) mal ve hizmetleri satın almak suretiyle ülke ekonomisine katkı da buldukları hatırlanmalıdır. Tüm dünyadan Suriye'ye giden yardım malzemeleri de sınır illerindeki firmalar tarafından karşılanmakta olup bu durum özellikle tekstil, gıda alanlarında faaliyet gösteren firmalar açısından fırsat yaratmıştır. Erdoğan (2014) son beş yıldır Suriyeli mültecilerin yoğun olarak bulunduğu güneydoğu illerinde artan ekonomik faaliyetler ve artan nakit dolaşımı olduğunu bildirmektedir (İçduygu,2016). Bu da hem üretimin artmasını hem de iç savaşla birlikte sıkıntı yaşayan ihracatın toparlanmasını sağlamaktadır (Lordoğlu ve Aslan, 2016: 796&ORSAM&TESEV, 2015: 18). Bu durum emek piyasalarında üretim artışı nedeniyle kayıtlı istihdamda kısmi artışlara da neden olmuştur.

Suriyeli sığınmacıların emek piyasasına ilişkin en büyük tehditlerinden birisinin Türk işçilerin yerini alarak işsizliğe sebep olmaları yönündedir. Ancak gerek Türkiye genelinde, gerekse Suriyelilerin yoğun olarak barındığı bölgelerde yapılan alana araştırmaları bu etkinin ya hiç olmadığı ya da belli kesimler için son derece sınırlı olduğu yönündedir. Akgündüz vd., yaptıkları araştırmada Suriyeli sığınmacıların yerel istihdama etkileri bulunmadığını, bununla birlikte, bölgesel seviyede bazı kesimlerin (eğitim ve vasıf seviyesi düşük gruplar) sınırlı bir ölçüde negatif yönde etkilendiğini ifade etmektedirler (Akgündüz, Berg ve Hassink, 2015, s.18). Diğer bazı araştırmalar da bu tezi desteklemektedir. Merkez Bankası'nın raporunda Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlarının istihdam seviyesi üzerinde sadece kayıt dışı istihdam üzerinde gözlemlendiği ileri sürülmüştür. Sığınmacı girişi, kayıt dışı istihdamda yaklaşık 2,2 puan azalışa neden olmuş ve bu durumdan en fazla vasıfsız, eğitim düzeyi düşük erkeler ile kadınlar etkilenmiştir (Ceritoglu ve diğerleri, 2015, s.23). Benzer sonuçlar bir başka araştırmada da ortaya çıkmıştır. Caprio ve Wagner, yerli halkın kayıt dışı sektörlerde işinden edildiğini düşük eğitimliler ve kadınlarının bu durumdan en çok etkilendiğini, kadınların iş gücünden çekilmesiyle birlikte gittikçe artan sayıda katılımının da zorlandığını böylece Suriyelilerin "kayıt dışı işgücüne yönelik bir arz şoku" etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir (Carpio ve Wagner: 2015, s.19). Bazı çalışmalar, mültecilerin kayıt dışı sektörlerde işsizlik oranlarını artırmalarına yol açtığını gösterirken (Lordoğlu ve Aslan, 2016, s.791), kayıtlı istihdamda Suriye sığınmacıların ihtiyaç ve hizmetlerini tedarik etmek için kurulan işyerleri ve firmalarda bazı yeni istihdam alanları ortaya çıktığını (Ceritoglu ve diğerleri, 2015, s.5) ortaya koymaktadır. Suriyeli sığınmacıların ucuz kayıt dışı emek arz etmesi, kayıt dışındaki yerli işçilerin aleyhine gelişmektedir. Bu sektörlerdeki fiyatların yaklaşık yüzde 4 oranında düştüğü, kayıtlı emek yoğun sektörlerde fiyatların hiç değişmediği tespit edilmiştir (Konuk ve Tümen, 2016:5). Suriyelilerin bir başka etkisinin ise sığınmacıların yerliler için daha yüksek ücretli resmi istihdam yaratmalarına yol açmasıdır (Carpio ve Wagner, 2015, s.19).

Suriyeli sığınmacıların işsizlik üzerindeki etkilerinin sınırlı olduğu araştırmalarla kanıtlanırken geçimlerini sağlamak için çalıştıkları işlerin de çoğunlukla Türklerin talep olmadıkları, yapmak istemedikleri işler olduğu da ortaya çıkmaktadır. Suriyelilerin emek piyasalarında özellikle Türklerin çok da tercih etmedikleri mevsimlik sektörlerdeki vasıfsız eleman açığını kapattıkları, bu sektörlerin tam kapasite çalışma imkanına kavuştukları bizzat sektör temsilcileri tarafından ifade edilmektedir. Bununla birlikte Suriyelilerin vasıfsız işlerde istihdam edilmesiyle birlikte söz konusu sektörlerdeki yerel halkın bir kısmının bir üst statüdeki daha yüksek ücretli işlerde istihdamına imkan sağladıkları da unutulmamalıdır (Koyuncu, 2016:110).

Emek piyasasına ilişkin bir başka tehdit ücretlerle ilgilidir. Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı sektörlerde istihdam edildikleri, işverenlerin her türlü ücret teklifini kabul ettikleri bu durumun Türk işçilerin aleyhine geliştiğini, işverenlerin aynı paraya bir Türk işçi yerine iki Suriyeli işçiyi çalıştırma eğiliminde oldukları sıklıkla dillendirilmektedir. İddialar doğrudur ancak sebebi Suriyeliler değildir. İlk olarak kayıt dışı çalışmak Suriyelilerin tercihi değil, hukuki bir zorunluluktur. 2016 yılı başlarına kadar Suriyelilere çalışma izni verilmemiştir. Sonraki süreçte de çalışma izni, süresi ve koşulları mevzuatla düzenlenmiştir. Mevzuatta da yüzde 10 kota uygulaması veya işverenin Suriyeli çalıştırmak için talep ettiği işçileri Türk işçilerden temin edemediğini ispat etmesi gerekliliği gibi Türk vatandaşları korumaya yönelik önlemler de mevcuttur. Düşük ücret meselesi Türk işverenlerin emeğe bakışı ve vicdanı ile ilgilidir. Ailesinin geçimini sağlamak için çaresiz kalmış Suriyeli sığınmacıların işverenlerle ücret pazarlığı yapma ya da önerilen ücreti reddetme şansları çok azdır. Buna vasıfsızlık, eğitimsizlik, dil bilmezlik gibi faktörler de eklenince ücret konusu tamamen işverenin insafına kalmaktadır. Suriye'de işsiz ya da vasıfsız işçi olan

veya günöbirlik işlerde çalışan insanların her tür işte daha düşük ücretle ve sigortasız çalıştırılması, iş gücünü ve ücret seviyesini olumsuz etkilemiştir. Gerek yapılan araştırmalar gerekse hazırlanan raporlardan (Lordoğlu & Aslan, 2016:806), Koyuncu, 2014: 78-79; Sanduvaç, 2013: 17-18; AFAD, 2014:65) göröleceği üzere ölkemize gelen sığınmacıların büyük çoğunluğu vasıfsızdır. Suriye’de iken profesyonel bir meslek sahibi olanların yaklaşık %5 civarında olması da durumu özetler niteliktedir. Dolayısıyla ailesinin geçimini sağlamak durumunda olan sığınmacıların bulabildikleri her türlü işte ücrete bakmaksızın çalıştıkları görölmektedir (Koyuncu, 2016:112). Vasıflı sığınmacıların Türk işçilerle benzer ve eşit ücret aldıkları bilinmektedir.

Suriyeli sığınmacıların demografik yapısı ele alındığında emek piyasası ve ekonominin geneli için başlangıçta bir tehdit; ancak ilerleyen süreç için ciddi bir fırsat potansiyeli ile karşılaşılmaktadır. Sığınmacıların yüzde 45,75’sinin 0-19 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Aynı yaş aralığındaki Türk nüfusunun oranı yüzde 32,01’dir. Bu yaş grubu için başlangıçta gıda, sağlık, barınma ve eğitim gibi harcamaların yüksek düzeylerde olacağı muhakkaktır. Ancak işgücüne katılım yaşına geldiklerinde Türk emek piyasasına ciddi katkı sağlama potansiyeline de sahiptir. Türkiye’nin nüfus artış hızı azalırken, çalışma çağındaki nüfusun artması ve yüksek sayılara ulaşması ‘demografik fırsat penceresi’ veya ‘demografik armağan’ olarak adlandırılmaktadır. Demografik fırsat penceresi toplumun yaş yapısındaki değişiklikle ilgilidir. Genç bağımlı nüfusun azaldığı, yaşlı bağımlı nüfusun ise henüz artmadığı dönemde bu iki bağımlı nüfusun toplamı en alt düzeydedir. Buna karşılık çalışma çağındaki nüfusun en üst düzeyde olduğu bu dönem iyi değerlendirildiğinde eşsiz bir büyüme fırsatı yakalanabilmektedir. Burada en önemli faktör kuşkusuz çalışma çağındaki nüfusa verilecek iyi bir eğitim ile beceri ve yetkinliklerinin artırılması olacaktır. Suriyeli sığınmacıların demografik yapıları Türkiye için fırsat penceresinin daha uzun süre açık tutulmasına katkıda bulunacağı öngörölebilir. Suriyeli mültecilerin demografik yapısı bu öngörüyü destekleyecek yapıdadır. Yaşlı bağımlılık oranı çok düşüktür, ancak genç bağımlılık oranı da yüksektir. Suriyeli sığınmacıların demografik yapısı sığınmacıların tamamının Türkiye’de kalacağı varsayılarak bir simölasyon yapıldığında 2020 için öngörölen toplam bağımlılık oranı, 2030 yılında gerçekteşmektedir. (Binatlı ve Esen, 2016:4).

Ucuz işgücü olmaları nedeniyle emek piyasasının yapısını bozduğu gerekçesiyle tehdit olarak algılanan göçmenlerin durumu Suriyelilere özgü bir durum değildir. Literatürde “ikiye bölünmüş emek piyasası kuramı” olarak bilinen ve gelişmiş ölkelerde, sermaye yoğun işler ile emek yoğun işlerden kaynaklanan iki tabakalı yapıya vurgu yapan kuramın temel noktası; göçün, yerli işçilerin kabul etmediği işler için düşük seviyedeki işgücüne olan talep tarafından yönlendirilmesidir (Lordoğlu, Kıroğlu & Tanyılmaz, 2004, s. 10). Bu anlamda Suriyeli sığınmacıların da Türk sanayicisi için bir fırsat teşkil ettiği yapılan araştırma ve görüşmelerle tespit edilmiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi sığınmacılar daha ziyade Türk vatandaşlarının kabul etmediği işleri üstlenmekte ve bu anlamda ekonomi için ciddi bir katkı sağlamaktadırlar. ORSAM&TESEV işbirliği ile hazırlanan Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri raporuna da İş dünyası ile yapılan görüşmelerde esasen yerel halkın tarım sektörü ya da fabrikalarda işçi olarak çalışmak istemediği ve bu alanda işgücüne büyük ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (ORSAM&TESEV, 2015:18). Dolayısıyla Suriyeliler yerel halkın iş fırsatlarını elinden almamakta, tersine sine vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarındaki açığı kapatmaktadır (Koyuncu, 2016:115).

Suriyeli sığınmacıların ölkeye gelirken beraberlerinde getirdikleri sermaye ve ölkede yaptıkları yatırımlar hem ekonominin geneli hem de emek piyasası bakımından bugün ve gelecek için önemli fırsatlara işaret etmektedir. Ekonomik göçle zorunlu göçün en önemli farkı, evlerini terk etmek zorunda kalan mültecilerin ellerinden gelen her şeyi taşımaya çalıştıklarıdır. Çoğu zaman, değerli eşyalarını nakit haline getirmeye çalışırlar. Ölkeye sığınan üç milyon Suriyelinin yasal ve yasa dışı yollarla Türkiye’ye 3 milyar dolar sermaye taşıdıkları tahmin edilmektedir. Türk bankalarında şu an 1.2 milyon TL’lik Suriyelilerin mevduatı bulunmaktadır (Sağiroğlu, 2016:136). 2015 yılında Türkiye’de en fazla şirket kuran ve şirket sermayesi getiren Suriyelilerin, her 9 liralık yabancı yatırımın 2 lirasına sahip olduğu, yabancı ortaklı şirketlerin kurulmasıyla Türkiye’ye toplam 918 milyon liralık yatırımın 205 milyon lirasını getirdiği tespit edilmiştir. Suriyeliler, Türkiye’de en fazla şirket kuran ve şirket sermayesi getiren yabancılar arasında ilk sırayı almıştır. 2015’in 11 ayında bin 429 şirket kuran Suriyelilerin yatırımlarına en çok yaklaşabilen Almanlar ise 310 şirketin sahibi olurken Suriyeli işadamlarının, Almanları beşe katladığı ortaya çıkmıştır (AA, 2016). Suriyeli yatırımcıların kurdukları ya da ortak oldukları şirketler her geçen gün artmaya devam etmektedir. Bu anlamda Suriyeli sığınmacıları sadece tüketici olarak görmemek ölkede ekonomisine katkıları perspektifinden de değerlendirmek gerekmektedir.

Nitekim Suriyeli sermayedarların sadece yatırım yapmakla kalmaması aynı zamanda Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile son derece iyi bağlantılara sahip Suriyeli tüccarların Türkiye'den ticaret yapması, Türkiye mallarını sahip oldukları iş bağlantıları üzerinden bu pazarlara ulaştırmaları dolayısıyla ihracatı, pazar payını ve rekabet gücünü artırdıkları da hatırlanmalıdır. Dahası yabancı sermaye aracılığıyla yatırım imkanlarının ve çeşitliğinin zenginleştirilmesi, ulusal ve küresel düzeyde rekabetçi işletmelerin sayısının artırılması, bu yolla bölgesel rekabet imkanlarının ve lojistik altyapısının güçlendirilmesi de imkan dahilindedir (Koyuncu, 2016:125). Suriyeli yatırımcılar ile bugün Türkiye'de kurulacak olan işbirliği ve ortaklıkları savaş sonrasında süreceği düşünülmektedir. Her iki ülke yatırımcıları tarafından dile getirilen işbirliği ve ortaklık taleplerinin, gerekli hukuki zeminin oluşturulması ve iş adamlarının doğru yönlendirilmesi durumunda, sadece bugün için değil savaş sonrası Suriye'nin inşa edilmesinde de iki ülke arasında başta ekonomi olmak üzere birçok alanda işbirliklerine katkı sağlayacağı açıktır (Koyuncu, 2016:127).

SONUÇ

Suriye iç savaşının neden olduğu kitlesel sığınmacı akını, Türkiye'yi dünyanın en fazla sığınmacı barındıran ülkesi durumuna getirmiştir. Bu gelişmelerin toplumsal, siyasi ve ekonomik yansımaları olacağı muhakkaktır. Türk emek piyasası süreçten önemli ölçüde etkilenmiştir. Suriyeli sığınmacıların emek piyasası üzerindeki etkileri incelenirken bir yönü ile sığınmacıların oluşturdukları negatif etkiler yani tehditler; diğer yandan yaptıkları katkılar; yani fırsatlar değerlendirilmiştir.

Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkileri üzerine yapılan araştırma, analiz, rapor ve değerlendirmelerin ışığında önemli tespitlere ulaşılmıştır. Sığınmacı akının genel olarak kayıtlı istihdamda önemli bir olumsuz etki oluşturmadığı, kayıt dışı istihdam oranları ve ücretleri üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir. Sığınmacı yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelerde, artan toplam talep ve düşen işgücü maliyetlerinin kayıtlı sektörde istihdam artışına yol açtığı görülmüştür. Kayıt dışı işlerini kaybedenlerin işsiz kaldıkları ya da işgücü dışına çıktıkları bulgulanmıştır. İşsizlik oranları ve kayıtlı istihdamda hafif de olsa artış yaşanırken, işgücüne katılım, kayıt dışı istihdam ve iş bulma oranları bir miktar gerilemiştir. İşgücü piyasasında genel olarak dezavantajlı gruplar olarak adlandırılan kadınlar, gençler ve eğitim düzeyi düşük olanlar etkiyi biraz daha fazla hissetmişlerdir. Türkiye'de kayıt dışı istihdamın yaygın olması Suriyeli sığınmacıların bölgedeki işgücü piyasaları üzerindeki olumsuz etkisini arttırmıştır.

Türkiye'de bulunan Suriyelilere yönelik kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlarca yapılan yardımlar, 25 milyar doları bulmuştur. Türk vatandaşlarının gözünde yatırım, üretim ve istihdama aktarılması gereken kaynaklar Suriyeli sığınmacılar için harcanmış olduğu için tepkilere neden olmaktadır. Diğer yandan bu kaynaklar Suriyelilerin yoğunlukla yaşadığı bölgelerde temel ihtiyaçların karşılanması için harcandığı için ekonomik aktivitelere canlılık kazandırmıştır. Suriyelilerin de bir tüketici oldukları ve ihtiyaç duydukları (gıda, giyim, barınma, temizlik, sağlık, eğitim vb.) mal ve hizmetleri satın almak suretiyle ülke ekonomisine katkı da buldukları hatırlanmalıdır. Tüm dünyadan Suriye'ye giden yardım malzemeleri de sınır illerindeki firmalar tarafından karşılanmakta olup bu durum özellikle tekstil, gıda alanlarında faaliyet gösteren firmalar açısından fırsat yaratmıştır.

Suriyeli sığınmacıların emek piyasasına ilişkin en büyük tehditlerinden birisinin Türk işçilerin yerini alarak işsizliğe sebep olmaları yönündedir. Ancak gerek Türkiye genelinde, gerekse Suriyelilerin yoğun olarak barındığı bölgelerde yapılan alana araştırmaları bu etkinin ya hiç olmadığı ya da belli kesimler için son derece sınırlı olduğu yönündedir.

Suriyeli sığınmacıların işsizlik üzerindeki etkilerinin sınırlı olduğu araştırmalarla kanıtlanırken geçimlerini sağlamak için çalıştıkları işlerin de çoğunlukla Türklerin talep olmadıkları, yapmak istemedikleri işler olduğu da ortaya çıkmaktadır. Suriyelilerin emek piyasalarında özellikle Türklerin çok da tercih etmedikleri mevsimlik sektörlerdeki vasıfsız eleman açığını kapattıkları, bu sektörlerin tam kapasite çalışma imkanına kavuştukları bizzat sektör temsilcileri tarafından ifade edilmektedir.

Emek piyasasına ilişkin bir başka tehdit ücretlerle ilgilidir. Suriyeli sığınmacıların kayıt dışı sektörlerde istihdam edildikleri ve ücret seviyesini düşürdükleri ifade edilmektedir. Ancak kayıt dışı çalışmak Suriyelilerin tercihi değil, çalışma izinleri ile ilgili hukuki bir zorunluluktur. Ailesinin geçimini sağlamak için çaresiz kalmış Suriyeli sığınmacıların işverenlerle ücret pazarlığı yapma ya da önerilen

ücreti reddetme şansları çok azdır. Buna vasıfsızlık, eğitimsizlik, dil bilmezlik gibi faktörler de eklenince ücret konusu tamamen işverenin insafına kalmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların ağırlıklı olarak genç bireylerden oluşması Türk emek piyasasına demografik avantaj sağlama potansiyeli taşımaktadır. Bu durum toplumun yaş yapısındaki değişikliklerle ilgilidir. Genç bağımlı nüfusun azaldığı, yaşlı bağımlı nüfusun ise henüz artmadığı dönemde bu iki bağımlı nüfusun toplamı en alt düzeydedir. Buna karşılık çalışma çağındaki nüfusun en üst düzeyde olduğu bu dönem iyi değerlendirildiğinde eşsiz bir büyüme fırsatı yakalanabilmektedir. Burada en önemli faktör kuşkusuz çalışma çağındaki nüfusa verilecek iyi bir eğitim ile beceri ve yetkinliklerinin artırılması olacaktır. Suriyeli sığınmacıların demografik yapıları Türkiye için fırsat penceresinin daha uzun süre açık tutulmasına katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

Ucuz işgücü olmaları nedeniyle emek piyasasının yapısını bozduğu gerekçesiyle tehdit olarak algılanan Suriyeli sığınmacıların Türk sanayicisi için bir fırsat teşkil ettiği yapılan araştırma ve görüşmelerle tespit edilmiştir. Dolayısıyla Suriyeliler yerel halkın iş fırsatlarını elinden almamakta, tersine sine vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarındaki açığı kapatmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların ülkeye gelirken beraberlerinde getirdikleri sermaye ve ülkede yaptıkları yatırımlar hem ekonominin geneli hem de emek piyasası bakımından bugün ve gelecek için önemli fırsatlara işaret etmektedir. 2015 yılında Suriyeliler, Türkiye'de en fazla şirket kuran ve şirket sermayesi getiren yabancılar arasında ilk sırayı almıştır. Suriyeli yatırımcılar ile bugün Türkiye'de kurulacak olan işbirliği ve ortaklıkları savaş sonrasında süreceği düşünülmektedir. Her iki ülke yatırımcıları tarafından dile getirilen işbirliği ve ortaklık taleplerinin, gerekli hukuki zeminin oluşturulması ve iş adamlarının doğru yönlendirilmesi durumunda, sadece bugün için değil savaş sonrası Suriye'nin inşa edilmesinde de iki ülke arasında başta ekonomi olmak üzere birçok alanda işbirliklerine katkı sağlayacağı açıktır.

Savaşın bitme ihtimalinin henüz belirmemesi Suriyelilerin uzun süre Türkiye'de kalacaklarına işaret etmektedir. Sığınmacılara yönelik parasal yardım düzenlemelerinin sığınmacıların bağımlılığını artıracığı ve yerel ekonomilerde aktif katkıda bulunmalarını engelleyeceği öngörülmektedir. Emek piyasasındaki tüm fırsat ve tehditlerin ortaya koyduğu temel gerçek Suriyeli sığınmacılara etkin bir entegrasyon politikasının gerekliliğidir. Entegrasyonunun başarılı olabilmesi için rekabetin yaratacağı ekonomik çatışmalar göz önünde bulundurulmalıdır. Ucuz emek piyasasında artan rekabetin yaratacağı sosyal çatışmalardan kaçınmak için en başarılı çözüm, yeni istihdam olanaklarının yaratılmasıdır. Suriyeli sığınmacıların emek piyasasına sunduğu beşeri sermaye, becerilerini tanımlayan ve bunları yerel pazarların ihtiyaçlarıyla eşleştiren düzenlemeler yardımıyla ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaları sağlanabileceği düşünülmektedir. Sığınmacılara istihdam olanakları sağlanması, hem kendileri hem de yaşadıkları toplumun refahı için son derece önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AA (2016), "Türkiye'ye En Fazla Sermaye Getiren Yabancılar Suriyeliler" <http://aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyeye-en-fazla-sermaye-getiren-yabancılar-suriyeliler/504554> 13.01.2016
- AA (2017), "Türkiye'deki Suriyelilere 25 Milyar Dolarlık Yardım" <http://aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyedeki-suriyelilere-25-milyar-dolarlik-yardim/782973> 30.03.2017
- AFAD (2013). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- AFAD (2014), Suriye'den Türkiye'ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik Raporu, <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/79-20140529153928-suriye'den-turkiye'yenufus-hareketleri,-kardes-topraklarindaki-misafirlik,-2014.pdf>, erişim tarihi: 17.11.2014
- AFAD (2017). "Afet Raporu - Suriye" <https://www.afad.gov.tr/tr/2372/Afet-Raporu-Suriye> (Erişim Tarihi: 22.05.2017)
- Akgündüz, Y. E., Berg, Marcel V.D., & Hassink, W. (2015). The Impact of Refugee Crises on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey. Discussion Paper No: 8841. The Institute for the Study of Labor (IZA). Bonn. Germany.

- Balkan, Binnur and Tumen, Semih (2016) Immigration and Prices: Quasi-Experimental Evidence from Syrian Refugee in Turkey. TCMB Working Paper No: 16/01.
- Bezm-i Alem Üniversitesi (2015). İstanbul'da Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. İhtiyaç Analizi Raporu. İstanbul.
- Binatlı, Ayla Oğuş ve Esen, Oğuz (2016). "Suriyeli Mültecilerin Bölgesel İşgücü Piyasalarına Etkisi" Ortadoğudaki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Yay.Haz: Elif Yıldırımçı, Efil Yayınevi, 2016, Ankara.
- Carpio, X.V.D., Wagner, M. (2015). The Impacts of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. Policy Research working Paper. 7402. World Bank Group.
- Ceritoğlu, E. Yunculer, H.B.G., Torun, H., Tumen, S. (2015). The Impacts of Syrian Refugees on Natives' Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-experimental Design. Central Bank Report. Ankara.
- Duruel M, ve Mehmet Kara (2016). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sosyal Politika Önlemleri (Hatay İli Örneği), Ortadoğu'daki Çatışmalar Kapsamında Göç Sorunu, Efil Yayınevi, Ankara.
- Duruel, Mehmet (2016) "Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu" Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi Cilt:30, Sayı:5, Yıl: 2016, Erzurum.
- Emin, Müberra Nur, (2016). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları. Foundation for Political, Economic and Social Research (SETA) Analysis, February, 2016, No:153.
- Erdoğan M. ve Üver C. (2015). Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş Beklentisi ve Önerileri, Rapor, Kasım 2015, TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu), Yayın No:353, Ankara, (www.tisk.org.tr)
- Erdoğan, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- GİGM (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) (2017). Giriş-Çıkış İstatistikleri, http://www.goc.gov.tr/icerik6/giris-cikis_363_378_4708_icerik Erişim Tarihi: 28.04.2017
- GİGM (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) (2017). http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman19.pdf Erişim Tarihi: 28.04.2017
- GİGM. (2014). "Geçici Koruma Yönetmeliği". <http://www.goc.gov.tr/files/files/20141022-15-1.pdf>. Erişim Tarihi: 28.04.2017
- GİGM. (2017). "Geçici Koruma". http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik Erişim Tarihi: 28.04.2017
- IMPR Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi (2013), "Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Gaziantep ve Hatay Ekonomileri Üzerine Etkileri" Rapor No: 12
- İçguygu, Ahmet (2016), Turkey: Labour Market Integration and Social Inclusion of Refugees, European Parliament, Economic and Scientific Policy, Brussels. This document is available on the Internet at: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>
- Kaya, Ceren 2016: (Yazgan, P., Tilbe, F. (der.) (2016). Türk Göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler I. London: Transnational Press London.
- Koyuncu Ahmet, Kentin Yeni Misafirleri SURIYELİLER (2014), Konya: Çizgi Kitabevi
- Koyuncu, Ahmet (2016). "Nimet Mi? Külfet Mi? Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıları Ve Göç Ekonomisi Üzerine Bir Derkenar", Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler Ve Öneriler, (Edit: Adem Esen, Mehmet Duman), WALD: Dünya Yerel Yönetim Ve Demokrasi Akademisi Vakfı Yayını, 2016, İstanbul.
- Lordoğlu, K., & Aslan, M. (2015). Beş Sınır Kenti ve İşgücü Piyasalarında Değişim: 2011-2014. Göç Dergisi, 2(2), 249-267. <http://tplondon.com/dergi/index.php/gd/article/view/51> adresinden erişildi.

- Lordoğlu, K., Aslan, M. (2016). En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014. Çalışma ve Toplum Dergisi. 2016/2. 789-808.
- ORSAM&TESEV (2015), Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri 2015, ORSAM Rapor No: 195 Ocak 2015.
- ÖZPINAR, Esra, Yasemin S.Çilingir ve Ayşegül T.Düşündere (2016), Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik Ve Sosyal Uyum, TEPAV Yayını (Değerlendirme Notu), Ankara.
- Sağıroğlu, A.Z. (2016). "Not Only A Burden But Also A Contribution: Impacts Of Syrians On Turkish Economy", Eroğlu, D. Cohen, J.H., Sirkeci, I. (eds.) (2016). Turkish Migration 2016 Selected Papers. London: TPL.
- Sanduvaç, Zeynep M. Türkmen (2013), Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Sığınmacılar İçin Durum Analiz Raporu, Aralık/2013, CWW ve Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, [http://www.mavikalem.org/wp-content/uploads/2014/05/ Durum-Analizı-Suriyeli-Sığınmacılar_Sanlıurfa-2013-.pdf](http://www.mavikalem.org/wp-content/uploads/2014/05/Durum-Analizı-Suriyeli-Sığınmacılar_Sanlıurfa-2013-.pdf)
- TUİK (2017), <http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do> Erişim Tarihi: 24.05.2017
- TUİK (2017), <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24628> Erişim Tarihi: 25.05.2017
- ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ (2014), Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler- <http://amnesty.org.tr/up-loads/Docs/hayatta-kalma-mucadelesi-turkiye'deki-suriye'den-ge-len-multeciler720.pdf>. Erişim Tarihi:02.05.2017